

## על הפלה מלאכותית

ב

קשר עם המשפט המפורסם אשר נתקיים בזמן האחרון באחד מערי השדה אשר בבלגיה נגד משפחה אחת, אשר גרמה מיתת ילדם אשר נוצר לקוי במומים בגלל שימוש בתרופה על ידי האם בזמן ההריון, ובית המשפט זיכה אותה מאשמת הריגה והפסק דין הלוח הכה גלים בעולם הגדול וגרם סערה, ונתעוררתי לברר שאלה זו לאור הלכה, אם מותר להתרוג ולד כזה שנולד מתוסר אברים שונים, וגם אם מותר לגרום הפלה מלאכותית אם הרופאים קובעים כי העובר אשר במעי אמו הוא בלתי נורמלי ויולד בעל מום. גם בין גדולי הרופאים ישנם חילוקי דעות בנדון זה, ישנם כאלה שמחייבים את ההפלה במקרה כזה, באמרום כי הולד כיון שיהיה בלתי נורמלי לקוי בחסרונם אבר, כגון אצבעות וכדומה וגם חי לא יחיה ולכן מה לנו לגרום צער ועגמת נפש להורים האומללים האלה ברואם לפנייהם את יוצא חלציהם כיציר בלתי נורמלי, אך ישנם רופאים בעלי שם עולמי המתנגדים לגישה כזו באמרום לאידך גיסא, כי לא פעם נוכחו לדעת ולראות במו עיניהם כי טעו ברואם ברנטגן את העובר במעי האם, כי אין זאת ראייה ודאית, זאת ועוד כי לפעמים משתנה תהליך התפתחות של העובר ואם היה נראה להם מקודם כמחוסר אברים וכהג'ו פתאום נשתנה גידולו והיה כאחד האדם, וגם הוסיפו בהתנגדותם להפלת העובר מטעם מוסרי ואמרו כי גם אם אפילו יולד בעל מום הלא לבעלי מומים גם כן נותנו חיים מאת הנותן חיים לכל חי והיו גם היו לגדולי חכמים ואנשי רוח, ועוד נימוק נוסף כי הרפואה מתקדמת מיום ליום בצעדי ענק ויתכן מאד כי במשך הזמן תמצא האפשרות והיכולת לנטוע ולהרכיב אברים למחוסרי אברים, ולכן דעתם מתנגדת בהחלט לכל גרם הפלה ומכל שכן אם כבר נולד, ונתבקשתי להביע דעתי דעת תורה בנדון זה כי נשמע כי רב גדול בתורה התיר הפלה לאשה צנועה ויר"א אשר שאלה את פיו בידיעת בעלה אם להתיר לה הפלה אחרי שהרופאים אמרו לה כי כפי הנראה העובר הוא לקוי במחוסרי אברים בגלל שימוש בתרופה בזמן ההריון, אך לבה בל עמה לעשות דבר זה כי חוששת היא אם אין במעשה זה משום שפיכת דמים לפי דין תורה"ק אשר רק מפיה אנו חיים ולאורה אנו הולכים, ולכן רצו לשמוע את חור'ד דעת תורה בנדון זה.

## תשובה

(א) מקודם עלינו לברר הלכה זו אם ישראל נהרג על העוברים, כדין בן נח דבו נחלקו תנאים בסנהדרין ג"ח ע"ב, דדעת הת"ק דב"ג אינו נהרג, ורבי ישמעאל חולק עליו וסובר דב"ג נהרג על העוברין, ולמד מקרא דכתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך, איזהו אדם שהוא באדם הוי אומר זה עובר שבמעו אמו, ולת"ק קרא אתי ללמד דכל מיתה האמורה לבני נח אינו אלא בחנק, וכתב רש"י בביאורו דאם הכה את האשה ויצאו ילדיה נהרג עליהן, ובישראל עד שיצא לאויר העולם כדתנן (נדה מ"ד) תינוק בן יומו ההורגו חייב היכא דקים ל' בגויה שכלו לו חדשיו ואינו נפל, ודבריו כאן הם בהתאם למה שכתב בנדה מ"ד ע"ב ד"ה כמאן. דקושי' הש"ס שם, כמאן דלא כרשב"ג דאמר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל כו', דאכולה מתני' קאי דקחשיב בן יום אחד בן קיימא, וא"כ גם מה דמוקי הש"ס הכא במאי עסקינן דקים ל' בכלו לו חדשיו, גם כן אכולה מתני' קאי, ולכן מפרש כאן בסנהדרין דהא דתנן תינוק בן יום אחד ההורגו חייב איירי בכלו לו חדשיו, וכן נראה גם שיטת התוס' ריש ערכין ד"ה לאתווי. שכתבו גם כן דהא דתנן תינוק בן יום אחד ההורגו חייב מוקמי ל' בכלו לו חדשיו וכרשב"ג, ולפלא בעיני על הגאון מהרצ"ח ז"ל בהגהותיו בסוגי' דנדה, שעמד מתמיה על מה שכתבו התוס' בערכין שם כן, ולא שם עין לדברי רש"י בסוגי' דמפרש גם כן דאכולה מתני' קאי, ולא זכר נמי במחכת"ה דברי רש"י סנהדרין הנ"ל, והם בהתאם למה שכתב נמי ביבמות ל"ו ע"ב ד"ה ספיקא. וע' בתיו"ט נדה פ"ה מ"ג דהשוה דעת הרמב"ם לדעת רש"י דבכל מקום בעינן שיהא נודע לו שכלו לו חדשיו ולא לענין אבלות לבד, וע' במ"א שם ובתשו' גובי"ת חחו"מ סי' ג"ט עשה מחלוקת בזה בין פרש"י לשיטת הרמז"ל, וכל זה נעלם מהרצ"ח ז"ל.

(ב) ובהיותי מעיין בתשו' גובי"ת שם, ראיתי כי כבר שאל שאל הגאון המובהק ר"י פיק זצ"ל מאת הגאון הנודע זצ"ל מנא הא מילתא שישראל אינו נהרג על העוברין אפילו בידעינן דכלו לו חדשיו, ומנא להו לחז"ל שישראל אינו בכלל שופך דם האדם באדם דמו ישפך דאליבא דר"י ב"ג מצווה על העוברין מקרא זה, ומנ"ל דלא קאי גם על ישראל, ואי משום דלא נשנית בסיני אדרבא לישראל נאמרה ולא לעכו"ם, והגאון הנודע דחה קושי' זו בכתבו, ואיני מכיר קושי' זו דכיון דלא נשנית בסיני וגם לא שייך בו ליכא מידי דלישראל שרי שהרי עכ"פ אסור לישראל להרוג עוברין לשיטת התוס' סנהדרין ג"ט ע"א ד"ה ליכא, א"כ מהי תיתי לומר דבאדם דמו ישפך קאי גם אישראל ע"כ.

ואני לא זכיתי לרדת לסוף דעתו הגדולה, דהלא סברת התוס' דגם לישראל אעפ"י שאינו נהרג על העוברין מ"מ אסור, היא סברא חיצונית ואינה מבוארת

בש"ס להדיא וידוע דדעת התוס' בנדה מ"ד ע"א היא דמותר לישראל להרוב עוברין כמו שאינו נהרג, וא"כ עדיין אפשר לישאול מנ"ל דלא מצוה ישראל על העוברין כמו בן נח, דאהדרין לכללא דמדלא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לב"נ, דעדיין שייך בו ליכא מידי דלישראל שרי ולבני נח אסור, ונאמר דגם ישראל נהרג על העוברין משום דכתיב שופך דם האדם באדם כו'.

(ג) והגאונים הללו הביאו בדבריהם את דברי הסמ"ע חו"מ סי' תכ"ה ס"ק ה' שכתב בביאור דברי המחבר שכתב, ואם הוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש וזהו טבעו של עולם, וכתב הסמ"ע דבעודו במעיה מותר לחתכו אעפ"י שהוא חי שכל שלא יצא לאויר העולם אין שם נפש עליו, והא ראי' דהנוגף אשה הרה ויצאו ילדיה ומתו משלם דמי וולדות ואין שם רוצח ומיתה עליו, הנה עצם הנתה דעובר כל זמן שלא יצא לאויר העולם אין שם נפש עליו, דעת קדמונים היא, וראשון לציון הוא רש"י בסנהדרין ע"ב ע"ב ד"ה יצא, שכתב כן להדיא טעם זה, אך הוסיף לומר, וניתן להורגו ולהציל את אמו, משמעות לשונו דמ"מ אף שאינו נקרא נפש מכל מקום אסור לחתכו רק במקום הצלת האם, ויתכן דלהכי דייק בלשונו גם בתחלת דבריו בכתבו, באשה המקשה לילד ומסוכנת, להשמיע לנו דרך משום סכנת האם אנו מתירים להצילה ע"י חתיכת העובר, אבל בלא"ה נראה דיש איסור בדבר, וכן ראיתי בתשו' חו"י סי' ל"א שהבין כן בדברי רש"י, אך רבינו לא גילה טעמו של הדבר, דנראה לכאורה דאם אין שם נפש עליו גם היתר יש בדבר להרוג העובר ואפילו שלא במקום סכנת האם.

והסמ"ע כיוון בטעמו זה גם לדעת הרמב"ן בחידושו לנדה מ"ד שכתב לאמר, ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא, דלא קרינן ב'י' נפש אדם, והביא מסנהדרין ע"ב האשה המקשה לילד מביאין סכין ומחתכין אותו אבר אבר, יצא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, אלמא מעיקרא ליכא משום הצלת נפש, וקרא גמי כתיב דמשלם דמי וולדות (ולא הוסיף רבינו לומר, דחותכין אבר אבר משום הצלת האם, כדייק רש"י בסנהדרין, משמעות דאין שום איסור בהריגת העובר ואפילו במקום דליכא סכנת האם) והרמב"ן הביא איכא דקשיא להו מהא דאמרין בערכין ו' ע"א האשה שהיא יושבת על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין וקורעין אותה ומוציאין ממנה הולד, ואמאי מחללין עליו השבת כיון שאינו קרוי נפש, ואין לחלל בין יושבת על המשבר למקשה לילד, דבשניהם הדין הוא דממתניין עד שתלד, ובשניהם מחתכין את הולד, וע"כ דאפילו ביושבת על המשבר אע"ג דעקר וגופא אחרינא הוא מכל מקום עדיין אינו בכלל נפש אדם עד שיוולד, ועוד דבן יום אחד תנן במתני', וקרא דגבי דמי וולדות אפילו ביושבת על המשבר הוא, ול"א התם דכיוולד הוא אלא גופא אחרינא הוא לומר שממתניין לה עד שיוולד, ואח"כ ממיתין אותה ולא מתרבי מגם שניהם, אבל לענין לידה דבר ברור הוא

שאינו בכלל נפש אדם עד שיוולד, ותיירץ דלענין חילול שבת שאני, דהתם אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שיקיים שבתות הרבה ע"ש, ובמשנה אחרונה סוף פ"ז דאהלות נתקשה במה דאמרינן בישבה על המשבר כיון דעקר גופא אחרינא הוא, וממנתי' שם מוכח דעד שלא יצא לאויר העולם מחתכין, ונכנס בדוחק לומר דלאו גופא אחרינא דוקא אלא דדמי לגופא אחרינא, ולא ראה דברי הרמב"ן הנ"ל דאפילו אי נימא גופא אחרינא ממש הוא מכל מקום אינו בכלל נפש עד שיוולד ולכן עד שלא יצא לאויר העולם מחתכין אותו, וכ"כ הרמ"ה בסנהדרין ע"ב דדוקא כשיצא רובו, אבל כל זמן שהוא מבפנים לאו נפש הוא ולא חסה עליו התורה, שהרי לא חייבה עליו מיתה מדכתיב ויצאו ילדיה ענוש יענוש (מה שהביא הרמ"ה מקודם, קרא דשופך דם האדם באדם, ודרשת ר"י איזהו אדם באדם הוי אומר זה עובר, לא ידעתי לאיזהו צורך הביאו, ואין שום ענין לכאן דאיירי קרא בב"נ וצ"ע) וגם בסנהדרין נ"ח כתב זאת והביא ראי' זו מקרא דכי יגצו אנשים וגנפו אשה הרה כו' דבר דמים הוא, והשמיט הטעם דלא מיקרי נפש, גם המאירי בסנהדרין ע"ב כתב שאין זה מיקרי נפש הואיל ולא יצא לאויר העולם, וכן כתב בשבת ק"ז ע"ב בשם גדולי הדורות לפרש מה דאמרינן שם דלדל עובר שבמעיה חייב, איירי אף במת ואינו חייב משום נטילת נשמה, שכל שלא נולד אין ראוי לומר בו נטילת נשמה, כדכתיב ולא יהיה אסון כו' ונמצא שאם הכה אשה והפילה אינו חייב משום נטילת נשמה (והפרמ"ג באו"ח סי' שכ"ח מ"ז ס"ק א' כתב דחייב בזה משום נטילת נשמה, דרוב נשים מתעברות ויולדות וולד קיימא וסוקלין ושורפין על החזקות וכ"ש רובא, ויש לומר דזאת היא שיטת הרמז"ל פ"א מה' שבת ה"א ע' מ"מ בשם הרמב"ן, ולא באתי בזה רק להעיר כי אכ"מ) וכ"כ האשכול ה' מילה סי' ל"ז דקודם שיצא לאויר העולם לאו נפש הוא.

(ד) וראיתי ברא"מ משפטים כ"ב שכתב טעם אחר, דכל זמן שלא יצא לעולם יש לחוש בו שמא לא כלו לו חדשיו ולא יהיה ראוי להיות איש, והתראת ספק ל"ש התראה, ואע"ג דרוב עוברין שבמעיה האם כלו חדשיהם מ"מ כיון דהשתא עדיין לא כלו התראת ספק הוא, ולא דמי לסתם אנשים דאזלינן בהו בתר רובא ולא חיישינן דלמא טריפה הוא, דיחלוק בין רובא דהאידינא לרובא דלאחר זמן, אך המהר"ל בגור אריה חולק עליו וכתב דעיקר הטעם הוא משום דלא איקרי נפש ואפילו ידעינן בודאי דכלו חדשיו, וע"ש שדחה דבריו, וגם במשכיל לדוד העיר על הנחה זו, וע' מה שהעיר בשד"ח כללים ה' אות נ"ג, ובלא"ה אי אפשר לומר כדעת הרא"מ דאיך האריך ימים דמי וולדות מספק, כמו שהעיר הנובי"ת, דאדרבא נוקמי בחזקתו ונאמר שהיה העובר עתיד להיות בן קיימא וחייב מיתה ופטור מתשלומין, אלא ודאי דאפילו ודאי בן קיימא ליכא חיוב מיתה קודם שיצא לאויר

העולם משום דלא מיקרי גפּש כדעת גדולי הראשונים. מכל מקום אפשר לומר אף לדעתם, דעיקר ההיתר הוא משום הצלת האם, ואף דלא מיקרי גפּש מ"מ לא היו מתירים בלא"ה כמו שנראה דעת רש"י בסנהדרין הנ"ל, ולא הצריכו לומר זאת בהדיא משום דכיון דאדין דמתני' קאי דאשה המקשה לילד, ע"כ מגופא דמתני' מוכח דרק משום הכי מתירין כיון שהיא מקשה לילד והיא בחזקת סכנה, אבל בלא"ה לא, דהכי תנן, מפני שחייה קודמים לחייו, וכבר עמד בתפא"י, מה טעם הוא זה, והרי זהו עצמו דקאמר ברישא, ותירץ דה"ק דאפילו ידעינן בודאי דכלו לו חדשיו, אפ"ה חייה קודמין קדימה זמנית דכל עוד שהוא במעי אמו לאו גפּש חי מיקרי (כאן שייך בתפא"י הציון לרש"י סנהדרין ע"ב, ולא בסוף דבריו ע"ש) דהרי בנוגף אשה הרה ויצאו ילדיה פטור ממיתה, אך לפי האמור א"ש ביותר, דכיון דאפשר לומר דמותר לחתוך העובר אפילו במקום שאין סכנת האם כרוכה בזה, ומתני' דנקטא אשה המקשה לילד מחתכין לדוגמא בעלמא היא, דמי האיש או האשה אשר יעשה כדבר הרע הזה שלא לצורך כלל, אבל לדינא אפשר לומר דמותר בכל גוונא, אפילו במקום שאין כאן הצלת האם ומשום דלא מיקרי גפּש, קמ"ל מתני' דעיקר ההיתר הוא מפני שחייה קודמין לחייו אבל בלא"ה אסור, אך עדיין אין מבואר טעם לאיסור זה אי נימא דלא מיקרי גפּש בעודו במעי אמו. ה) אך הגאון ר"י פיק זצ"ל יצא להקשות בגד סברת הסמ"ע הנ"ל, מקושי' התוס' סנהדרין פ"ד ע"ב ד"ה הוה. שהקשו על מה דאמרין שם דאי כתב רחמנא כל מכה גפּש (לגי' התוס' שם ד"ה ה"ג. צריך להיות, ואיש כי יכה כל גפּש) הו"א אפילו נפלים אפילו בן שמנה צריכי, ומקשים א"כ היכי מיחייב דמי וולדות הא מחייב מיתה, לפי זה מוכח מדבריהם שגם עובר מקרי גפּש, והגאון הנודע דחה הוכחה זו דהתוס' כתבו כן רק לפי הקס"ד בש"ס שם, אבל השתא דכתיב מכה גפּש או גלי קרא זה דמכה גפּש לא מיירי כי אם שהוא דומה קצת לאיש וממעטינן נפלים וגם ממעטינן עובר במעי אשה (לפי דבריו אפשר לתרץ גם קושי' הרש"ש שהקשה תימה על תמיהתם דהא מבואר במתני' ספ"ז דאהלות דבעובר פטור על המיתה אפילו בכלו לו חדשיו, ולהאמור לק"מ דרק לפי הקס"ד כתבו כן התוס' אבל לא לפי המסקנא).

ולמשכונין גפּש דרב השואל שהיה רב גאון מובהק אשר כל רז לא אניס ל' בידוע, יש לומר דהוא סבר דאף לפי המסקנא מוכח דעובר איקרי גפּש, דאין הקרא דמכה גפּש בא להורות דעובר לא מיקרי גפּש, אלא למעט בא דאין חיוב מיתה אלא בהורג בן קיימא דאיש כתיב שהוא קיים בחיותו בפני עצמו, משא"כ נפלים ובן שמנה דפטור עליהם כיון דלא חי, וה"ה עובר אפשר דמיקרי גפּש כמו דמוכח מקושי' התוס' לדעתה מ"מ קרא דמכה איש ממעטו מחייב מיתה משום דלא מיחשב איש, אף דמיקרי גפּש, וזאת כוונת הגאון ר"י פיק זצ"ל, אך לדידי

יש פירכא להוכחה זו באופן אחר, דכוונת התוס' היא בודאי לא להקשות מקס"ד דש"ס על תוה"ק, אלא הקושי' היא להיפך דכיון דמצינו בתורה דמיחייב דמי וולדות ע"כ דאין כאן חיוב מיתה אעובר, וע"כ משום דלא מיקרי נפש, וא"כ איך יתכן לומר דאי כתב רחמנא כל מכה נפש הו"א אפילו נפלים אפילו בן שמנה, והתוס' סוברים דגם עובר במעי אמו נחשב כנפל שמא לא כלו לו חדשיו, וא"כ שוים הם לדינא, ולכן מקשין דלא יתכן לומר כהוה אמינא הנ"ל, ותירצו התוס' או דהו"א דהכא גזירת הכתוב הוא דפטור ממיתה ואף דמיקרי נפש, כדמוכח מסוגי' דש"ס אי נמי דיש לחלק בין נפל לאחר שנולד לקודם שנולד דאז אינו חייב, ולפי זה אין שום הוכחה וראי' דעובר מיקרי נפש.

(ו) ומה שדחה הגאון הנ"ל ראי' הסמ"ע מקרא דחייב דמי וולדות, דדילמא קרא איירי בלא כלו לו חדשיו והגאון הנודע דחתו היטב, ולפענ"ד בלא"ה לא יתכן לאוקמי קרא דוקא בלא כלו לו חדשיו, דסתמא כתיב ענוש יענש ואיירי בכל גוונא ואפילו ביושבת על המשבר כמו שכתב גם הרמב"ן בנדה מ"ד, ומכל מקום חייב דמי וולדות וע"כ דאין חיוב מיתה אפילו בכלו לו חדשיו, ומשום דכל זמן היותו במעי אמו לא מיקרי נפש, והוכחה זו מדמשלם דמי וולדות ע"כ דאין חיוב מיתה על העובר, מצינו גם במכילתא משפטים פרשה ח', והכי תניא לפי שהוא אומר ואיש כי יכה נפש אדם שומע אני אף בן שמנה ת"ל וכי ינצו אנשים מגיד שאינו חייב עד שיהרג בן קיימא, ולפי פשוטם של דברים נראה דמה דנקטי שומע אני אף בן שמנה הוא ל"ד קאמר, דזה אנו למדין לעיל (פרשה ד) מקרא דמכה איש, וע"כ דכאן ללמד בא על עובר במעי אמו, ואפילו כלו לו חדשיו ועדיין לא יצא לאויר העולם דפטור, דבקרא דכי ינצו אנשים כתיב דאם לא יהיה אסון ענוש יענש, וע"כ דאעובר פטור ממיתה, ומקרא דמכה איש למדין אנפלים ובן ח' שיצאו לאויר עולם, ע' בתוה"מ ובמכילתא הוצאת הורביץ, סוף דבר מדברי רש"י רמ"ה רמב"ן ומאירי ואשכול מבואר להדיא דעובר במעי אמו לא מיקרי נפש, ובן ישראל פטור אעוברין כמבואר בקרא דכי ינצו אנשים כו' דחייב דמי וולדות וע"כ דפטור ממיתה, וקרא סתמא כתיב ואפילו ישבה על המשבר איירי ואפילו הכי פטור עליו, ולכן תנן במתני' דרק בן יום אחד חייב על הריגתו, דאז מרבינן מקרא דואיש כי יכה כל נפש אדם מ"מ, משא"כ עובר דלא מיקרי נפש.

(ז) וראיתי בתשו' מהרי"ט סי' צ"ט שגשאל גם הוא אם בהפלה יש איסור איבוד נפשות, ותשובתו היא דאפילו בישראל נפלים לאו נפש היא וממונא הוא דחייב רחמנא דמי וולדות לבעל, והביא מהא דסנהדרין פ"ד דלמסקנא דכתיב מכה איש מוכח דלאו נפש היא (וכסברת הנובי"ת שהבאתי לעיל או"ה) וגם הביא מנדה מ"ד כל נפש לרבות קטן בן יום אחד, דמשמע כל נפש אפילו נפש כל דהוא, אלמא נפלים אפילו נפש כל דהוא לא מיקרי (וזה כדיוק של הרמב"ן שהבאתי

לעיל א"ג) והוסיף הוכחה מערכין ז' דעל מה דתנן האשה שהיא יוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד מקשה הש"ס פשיטא גופא הוא כו' ומדפריך פשיטא משמע דמתמת איבוד נפשות אין נדנוד כלל, ולא אתא לאשמועינן אלא פסידא דבעל, וכן מהא דאמר שמואל האשה היוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הריון כדי שלא תבוא לידי ניוול, ולא חשו בזה משום איבוד נפשות מוכח גם כן דאין בנפלים משום נפש, ומסיק דמפני צורך אמו נראה שמותר להתעסק עמהם שתפלגה כיון דרפואת אמו היא.

מבואר דעתו להדיא דרק לצורך אמו התיר כיון דרפואת אמו היא, אבל שלא לצורך כלל אסור אף דלא מקרי נפש, ויש לעיין ולדון קצת בראיותיו הללו, דמהא דשמואל דאשה היוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הריון, משם אין רא' גמורה דלא מיקרי נפש, דיש לומר דאפילו אם מיקרי נפש אין חשש בכה"ג, כיון שהאם יוצאה ליהרג וגם העובר סופו למות ולחיי שעה של העובר לא חיישינן, וכן דחה רביה זו בתשו' חו"י סי' ל"א (וע' לקמן אות י' שגם המהרי"ט בסי' צ"ו דחה רא' זו) ונוסף לזה יתכן לומר כדעת הגיעב"ץ ח"א סי' מ"ג דאין רא' משם, דשאני התם משום דעובר ירך אמו הוא ויש לו חלק בחטא, כדאמרינן בבהמה שנגחה היא וולדה נגחו (סנהדרין פ) דמה"ט פסול הוולד להקריבה, דדיינינן העובר כאילו גם בו נעשה מעשה עבירה, ה"ה הכא כל זמן שהוא חשוב כאחד מאבריה גם הוא חטא והרי הוא כירכה, ולכן הותר להמיתו אפילו לא היה סופו למות על ידי אמו, ע"ש באריכות יתר, והנה אי נימא דה"ט דשמואל דהורגים את הולד משום דיש לו חלק בחטא כיון שהוא חשוב כאחד מאבריה, א"כ יוצא היכא שעשתה את העבירה שענשה מיתה כשעדיין לא היתה מעוברת ע"כ דבכה"ג צריך לומר דממתינין לה עד שתלד, כיון שאין להעובר חלק בחטא, והיה לו לחלק בדבר, ושמואל סתמא קאמר דיוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הריון, וטעמא דעובר ירך אמו הוא מהני אפילו בנתעברה מקודם, משום דגמר דין הוא הקובע כדמוכח בסנהדרין פ' ע"ב.

ח) אך בעיקר דבריו פלא בעיני שלא זכר שר דנחלקו ראשונים בביאור טעם דינו של רבא דקאמר היא וולדה נגחו, ובזה תלוי גם ביאור סוגי' דערכין הנ"ל ופירושא דקושי' הש"ס פשיטא גופא הוא, ומאיזה טעם הפשיטותא היא, דהנה הר"ן חולין נ"ח ע"א דעתו לפסוק כר' יהושע דולד טריפה יקרב לגבי מזבח, דעובר לאו ירך אמו הוא, והקשה הר"ן מכמה מקומות בש"ס ומסוגי' דערכין ז' דאשה היוצאה ליהרג דאין ממתינין לה עד שתלד אלא הורגין אותה מיד וולד נמי מיית, אלמא דעובר ירך אמו הוא, ולכן יצא לחלק ולומר דבכל דוכתי עובר ירך אמו הוא, בר מטריפה שהוא תלוי בחיות, והעובר יש לו חיות בפני עצמו.

ולשיטה זו מה דאמר רבא ולד הנוגחת אסור היא וולדה נגחו, הוא מטעם דעובר ירך אמו הוא, ע"ש בר"ן ובתוס' סנהדרין פ' ע"ב, גם הרמב"ן והרשב"א בחידושיהו הוסיפו להוכיח זאת מקושי' הש"ס דפריך פשיטא גופא הוא, אלמא דסתמא דש"ס הולך בשיטה דעובר ירך אמו, ואם נאמר כן יתכן לומר נמי דשמואל דקאמר אמתני' זו דאשה היוצאה ליהרג מכין אותה נגד בית הריון הוא על יסוד סברא זו דעובר ירך אמו הוא, וכסברת הגיעב"ץ שהבאתי מקודם, אך הר"ת חולק בדבר ופוסק דעובר לאו ירך אמו הוא, וההוא דולד הנוגחת אסירא לאו משום דירך אמו הוא, אלא משום דגם הוא נגח ע' תוס' ב"ק נ"ז, ואין לזה שום קשר אם עובר ירך אמו הוא או לאו, וכן היא שיטת הרא"ה הובאה באספ"ז ב"ק שם, וכתב הר"ן שם לפרש אליב' סוגי' דערכין דאשה היוצאה ליהרג דאין ממתינין לה, והוא לאו משום ירך אמו הוא, אלא כיון שהיא מתויבת מיתה אין מענין את דינה, ולולד לא חיישינן כיון שלא יצא לאויר העולם, תדע שאילו נגמר דינה להריגה וילדה אין הורגין את הולד משום דעובר לאו ירך אמו הוא, ועליו לא נגמר הדין, והר"ת והרמב"ן כתבו לפרש לפי זה הא דמקשה הש"ס, פשיטא גופא הוא, דכיון שחיותו תלוי בחיות אמו שאם מתה אמו אף הוא מת מיד בבת אחת, והאם הוה אמרה תורה תיהרג כל התלוי בחיותה ע"ש ביתר ביאור, ולפי זה נפרש גם אנו האי מימרא דשמואל דמכין אותה כנגד בית הריון, דיסוד ונימוק דין זה הוא לא מטעם דעובר ירך אמו הוא, אלא משום דחיות הולד תלוי בחיות האם ואין לעובר מציאות בפני עצמו, ומה"ט הוא דלא מיקרי נפש כיון שאין לו חיות בפני עצמו ולכן מותר להורגו, ולפי זה שפיר מביא המהרי"ט ראי' משמואל דאין בעובר משום איסור נפשות ואפילו היכא דלא עזר העובר בחטא האם כנ"ד.

וראייתי בערוך לנר סנהדרין פ' שהעיר על שיטת ר"ת ופירושו בסוגי' דערכין דלטעמו משום דגמר דין היה על שניהם יחדיו ליהרג, וא"כ לא שייך טעם זה בנגמר דינה ולבסוף נתעברה, דהא גם לענין איסור הוי כזה וזה גורם דמותר, ואף על פי כן קתני שם סתמא דאין ממתינין לה עד שתלד, והיינו ע"כ מגויה"כ דגם שניהם לרבות את הולד, וא"כ אכתי מאי פריך הש"ס פשיטא גופא הוא, הא טובא קמ"ל בנגמר דינה ולבסוף נתעברה, והגיה בצ"ע, ואני בער ולא אבין איך יתכן כלל דבר כזה שתתעבר אחרי שנגמר דינה הלא אין משהין אותה אלא תהרג ביומה כמבואר ברמז"ל פ"ג מה' סנהדרין ה"ד ומשום עינוי הדין, וא"כ אין מציאות כלל שתתעבר וגם שנדע מוזאת ודבריו צ"ע.

ט) ויתכן להשוות ש' התוס' נדה מ"ד לשיטת הרמב"ן הנ"ל בנוגע גדרו של עובר בעודו במעי אמו, ממה שכתבו התוס', ומיהו אפשר דדוקא היכא דאמו חיה לא מיחייב ההורגו עד שיצא ראשו שתלוי קצת בחיות אמו, והרמב"ן בחולין שם, אמר לפרש קושי' הש"ס ערכין פשיטא גופא הוא, מפני שחיותו תלוי בחיות

האם, ולדעת הרמב"ן אין על העיבור שם נפש אדם, ויש לומר מה"ט באמת כיון דאין לו חיות בפני עצמו אלא הוא כחלק מנפש האם ולכן לא יקרא נפש אדם, כן הכי נמי נימא לשיטת התוס' נדה דעובר כיון שתלוי בחיות אמו לאו נפש אדם מיקרי (סגנון דבריהם שכתבו, שתלוי קצת בחיות אמו, צע"ק דידוע דתלוי לגמרי בחיות האם כנדה ל' ע"ב אוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה כו' ומת בבית אחת עם אמו).

(י) ולפענ"ד נראה לומר דיש נ"מ לדינא בביאור סוגי' דערכין הנ"ל, דאם נאמר כשיטת הראשונים הנ"ל דעובר לא מיקרי נפש, וגם אין הוא בכלל אדם, כסברת הי"מ הובאה בר"ש תוריע נגעים פרק א, א, (וע' תוס' ב"ב כ' ע"א ד"ה ועכו"ם), ואם נאמר דסוגי' דערכין אזלא בשיטה דעובר לאו ירך אמו הוא, אין שום טעם לאסור הריגת עוברין חוץ ממה שיש בזה הפסד ממון דבעל, כדמוכח קרא דוכי ינצו אנשים כו' עונש יענש. ע' במשנה אחרונה סופ"ז דאהלות, ובתוס' סוטה כ"ו ע"א ד"ה מעוברת, ובשיטה מקובצת ערכין שם בשם הרא"ש, אך אי נימא דעובר ירך אמו הוא, והכי גפרש הסוגי' דערכין אליבא דשיטה זו כמו שהבאתי מקודם, אז יש איסור בהריגתו ובהפלתו משום תבלה דאסור לחבול את עצמו כש"ס ב"ק צ"א ע"ב, ובזה א"ש לתרץ מה שהעירו המפרשים על הסתירה בדברי התוס' סנהדרין נ"ט וחולין ל"ג שסוברים שלישאל אעפ"י שאינו מוזהר על הריגת העוברין כבן נח מ"מ אסור עליו, ולדעת התוס' נדה מ"ד נראה דמותר לישראל הריגת העוברין, ויש לומר לפי הנ"ל הטעם, דכיון דנראה דדעת התוס' היא כשיטת הרמב"ן דעובר לא מיקרי נפש כיון שחיותו תלוי בחיות האם, וגם נראה דס"ל דלא מקרי אדם, ע' העמק שאלה שאלתא קס"ז אות י"ז דהוכיח מקושי' התוס' שם אמאי מחללין עליו השבת כיון דמותר לתורגו, ומאי קושי' דמי הקיש איסור רציחה לפק"ג, הכא כתיב מכה איש כסנהדרין פ"ד, והכא כתיב אשר יעשה האדם ועובר בכלל, אלא ע"כ דפשיטא לרבותינו בעלי התוס' דכמו דעובר אינו איש הכי נמי אינו בכלל אדם ואין מחללין עליו את השבת, ויש לומר נמי דס"ל לבעלי התוס' כשיטת הר"ת דעובר לאו ירך אמו הוא, ולכן ס"ל נמי דמותר הריגת העוברין, ואין בעובר משום איסור חבלה, וכן משמע מלשון הרמז"ל ריש פ"ה מחובל ומזיק דבקטן איכא ל"ת דלא יוסיף, כדמשמע מב"ק פ"ו ע"א ע"ש ברש"י ד"ה לא. משמעות דעובר אין איסור חבלה, ובש"ע חו"מ סי' ת"כ לא הביא דין איסור חבלה בקטן, וע' בציוני מהר"ן ואכ"מ.

אך התוס' חולין ל"ג ובסנהדרין נ"ט ס"ל דעכ"פ עובר ירך אמו הוא, וא"כ אם נאמר כן עדיין איכא איסור בהריגתם משום חבלה דאיכא איסור בחובל את עצמו לדעת הרמז"ל ריש פ"ה מחובל ומזיק (ואם זה איסור תורה או רק מדרבנן, ע' מאירי ב"ק צ"א, וברמז"ל פ"ה משכועות הי"ז וברדב"ז שם ובלח"מ פ"ג מה'

דעות ה"א) אך לשיטת הטור חו"מ סי' תכ"ה דפסק כדעת הרמ"ה דסובר דאדם רשאי לחבול את עצמו נופל גם איסור זה, אם האשה גורמת לעצמה הפלה ומיתת הולד.

ומאד נהנתי בראותי אחר כן כי גם המהרי"ט בסי' צ"ו כתב כן בהסבר שיטת התוס' חולין ל"ג מטעם חבלה, אך דבריו בסי' זה סותרים במקצת למה שכתב בסי' צ"ט שהבאתי לעיל או"י, ואבוא על סדר דבריו, דהקשה ממה דתנן בפ"ז דאהלות דמחתכין את הולד במעיה מפני שחייה קודמין לחייו, וקשה טעמא משום דחייה קודמין הא אם לא היתה סכנה יש בחיי הולד בית מיתוש, והיכי אמרינן בערכין שם, דהורגין את הולד מפני ניוול האם, ותרץ קושי' זו דשאני היוצאת ליהרג הואיל וסופו למות עם אמו דעובר ירך אמו הוא, משום ניוול אמו מקדימין ל' מיתה, וזה בניגוד למה שהוכיח בסי' צ"ט מדין זה דאין בהריגת העובר משום איבוד נפשות, ובאמת אין ראי' מדין זה כמו שהעיר בעצמו, וכ"כ בתשו' חו"י (ע' לעיל או"י) וכן אי נימא כסברת הגאון יעב"ץ דאמרינן בזה עובר ירך אמו.

ויש לומר עוד דממה שכתב במתני' חיה קודמין לחייו, אין להוכיח דיש בחיי הולד בית מיתוש משום דמיקרי נפש, דאפשר טעמא אחרינא איכא, דאי נימא עובר ירך אמו הוא יש לומר דיש בהריגת העובר משום איסור חבלה, כמו שכתב המהרי"ט לדעת התוס' חולין ל"ג, ואף דלא מיקרי נפש, וכעין מה שכתב הרמב"ן בחידושו שבת ק"ז דמדלדל עובר עובר משום נטילת גשמה, ואע"ג דהאי עובר לית ב' בדידי' גשמה כיון דגידולו תלוי בנשמת אמו העוקרו משם נוטל נשמתו ממנו דומיא דחובל דהוא משום נטילת גשמה מאבר אחד, והכי נימא לענין הריגת עובר.

ואפילו אי נימא דעובר לאו ירך אמו הוא, ויתכן דאז ליכא ב' משום איסור חבלה כיון דלא מיקרי נפש ואין הוא קרוי גם אדם, וגם לא נחשב כאחד מאברי אמו לשיטה זו, ומאי איסור חבלה שייך ב', מכל מקום יש לומר דאף דאין בהריגתו משום ואיש ב' יכה כל נפש אדם, דאין בו מציאות בפני עצמו לאסור את הריגתו, מ"מ מסתבר לומר דיש איסור בהריגתו שלא לצורך כלל מטעם כדי שיכול לקיים בעתיד שבתות הרבה, וסברא היא דאם מותר לחלל שבת בעבורו כדי שיקיים שבתות הרבה כדברי הרמב"ן בנדה מ"ד, ואפילו תוך מ' יום דמיא בעלמא הוא כיבמות ס"ט ע"ב ונדה ל', ע' רמב"ן בתוה"א יומא פ"ב, ש"מ דיש רצון התורה בקיומו ובחיותו מה"ט יש לאסור את הפלתו והריגתו שלא לצורך כלל, דאלי"כ למה התירה התורה חילול שבת דעון מיתה הוא, ולכן שפיר אמרה משנתנו מפני שחייה קודמין לחייו, דבלא"ה איסור יש בדבר מטעם הנ"ל, ואף דאין בהריגתו משום איש כי יכה כל נפש.

(יא) ואם כנים אנו בהנחה זו, אפשר לומר זאת גם לשיטת התוס' נדה מ"ד, אף דגראה לכאורה מדבריהם דמותרת הריגת העובר שלא לצורך כלל, וכבר העירו עליהם בתשו' חו"י סי' ל"א, וכתב דדבר זה אין לו שחר, דאם מותר להורגו בודאי אסור לחלל שבת עבורו, וכן העיר בהג' יעב"ץ וכתב דדבריהם אינם מדויקים, דמאן הוא דשרי להרוג עובר בלי טעם אע"ג דאינו נהרג עליו, ואין ראי' מההיא דערכין דמשום ניוול דאמו וירך אמו הוא ובלא רפואה הוי האי סופו למות עם אמו, ודבריו מתאימים למה שכתב בתשובה שהבאתי לעיל, ואי נימא דדעת התוס' היא דמותר הריגת עובר דבריהם הם בסתירה למה שכתבו בחולין ובסנהדרין, ואם כי תירצתי מקודם סתירה זו, מכל מקום יתכן לומר נמי דהתוס' כתבו דבריהם על פי סוגי' הש"ס שם, דדוקא בן יום אחד ההורג חייב משום דכתיב ואיש כי יכה כל נפש אדם מ"מ, ומוכח מקרא זה דעובר מותר דלא איקרי נפש ואין בהריגתו משום רציחה, ולכן נקטו בדבריהם מותר להרוג, מ"מ גם לדעתם יתכן לומר דמשום טעמים אחרים יש איסור להרוג עובר בעודו במעי אמו, דאי נימא עובר ירך אמו איכא משום איסור חבלה, ואפילו אי נימא דאם עובר לאו ירך אמו הוא נופל איסור חבלה, מ"מ יש איסור באיבוד עובר משום שיכול לקיים נפש מישאל אתר כן שבתות הרבה, ולכן שפיר העירו התוס' מקודם דאי נימא דמשום דואיש כי יכה כל נפש אין איסור בהריגת עובר ומותר להורגו אמאי מותר לחלל שבת עבורו, ותירצו דמכל מקום משום פיקוח נפש מתללין עליו השבת, ויש להוסיף בהסבר דבריהם בדעת הרמב"ן דחילול שבת שהותר הוא כדי שיכול לקיים שבתות הרבה ולכן מותר לחלל שבת וממילא ישנו כבר איסור להורגו, והביאו ראי' מגוסס דחילול שבת אינו תלוי בהיתר הריגה, ולפי זה דבריהם מדויקים ואינם עומדים בסתירה למה שכתבו בחולין ובסנהדרין דאיסור ישנו בהריגת עוברין לישראל, דגם כאן סוברים התוס' כן, דנקטו דבריהם היתר ובהתאם למה דמשמע בסוגי' דאין בעובר משום איש כי יכה כל נפש אדם, דרק בן יום אחד איכא בי' משום איסור, משא"כ בעובר כדברי הרמב"ן.

(יב) ועוד יצא המהרי"ט בתשו' שם להקשות מאשה שישבה על המשבר דמתללין עליה את השבת, אלמא דספק נפשות חשיב כיון דדחי שבת, ולפליאה גדולה בעיני שלא זכר שר מה שכתבו התוס' והרמב"ן בנדה מ"ד, דאע"ג דלא מיקרי נפש מ"מ מחללין עליו את השבת, ולא תלי זה בזה, גם לא אביין מה הוסיף תת כח בהביאו בסוף התשובה גם דברי התוס' סנהדרין נ"ט שהם לאחדים עם תוס' חולין ל"ג שהביא בראש התשובה דלישראל אף דפטור על העוברין מ"מ אסור ומפרש הוא מדין איסור חבלה, ואי נימא הכי שוב אין הוכחה גם מדבריהם בסנהדרין דמקרי נפש, כעין מה שהבאתי לעל בשם הרמב"ן שבת ק"ז דאיסור חבלה שייך במדלדל אף דלא מיקרי נפש, ולפי מסקנת דבריו יוצא דלמאן דאמר

דמחללין עליו את השבת איסורא איכא בהריגת העוברין, ולפי מה שכתבתי מקודם יתכן לומר כן אך לא מטעמי דזאת הוכחה היא דמיקרי נפש, דזה אינו כדלעיל, אלא אע"ג דלא איקרי נפש מחללין עליו השבת כדי שיכול לשמור שבתות הרבה בעתיד, וזה גורם ממילא איסור להרוג אותו כדי שיכול לקיים שבתות הרבה, וע' סנהדרין צ"א ע"ב נשמה מאימתי ניתנה באדם כו' אלא משעת פקידה ופרש"י ד"ה פקידה. משעה שהמלאך פוקד הטיפה כנדה ט"ז מיד נורקה בו נשמה וחיות, וביד רמ"ה שם משעה שהאשה קולטת את הטיפה לבית הריון, וע' סנהדרין ק"י ע"ב קטן מאימתי בא לעוה"ב רבינא אמר משעה שנורע וברש"י שם, ובנדה ל"א ע"א אמרינן המשמש מטתו ליום תשעים כאילו שופך דמים, ואפשר דאיכא בזה משום עיכוב קץ ביאת משיח צדקנו כנדה י"ג ע"ב אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף, וברש"י ד"ה שבגוף, ובע"ז ה' ע"א וברש"י ד"ה עד. גם אמרינן בב"ק פ"ג ע"א ונבח בה כלב ונמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל ובהג' מהרצ"ח שם. ובזוה"ק ריש שמות תניא מאן דקטיל בנוי, ההוא עוברת דמתעברא איתתיה וגרים לקטלא לי' במעהא דסתיר בניינא דקב"ה ואומנותא דיליה אית מאן דקטיל ב"נ והאי קטיל בנוי, וכו' דאף על גב דגזרה אתגזרת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, לא אשתכח ביניהון מאן דקטיל עוברא במעהא דאתתא, כ"ש לבתר ובזכותא דא נפקו ישראל מן גלותא. ומפורש יוצא מדבריו הקדושים, דאפילו אם ידוע כי הולד ימות בגלל גזירה דכל הבן הילוד כו' מכל מקום אסור לגרום הפלת העובר ומניעה מפעולה כזו מקרבת הגאולה.

יג) ולפי האמור יוצא כי דעת הראשונים היא דלא מתירין חתיכת העובר אלא משום הצלת האם, דאע"ג דלדעתם אין העובר מיקרי נפש, מ"מ איסורא איכא משום כל הטעמים המבוארים מקודם, ולכן לא התירו אלא משום צורך רפואה של האם דאז איכא משום חייה קודמין לחייו כלישנא דמתני' סופ"ו דאהלות, ובמקום רפואת האם יש מקום להתיר ולסמוך על הוראת המהרי"ט סי' צ"ט דמסיק להלכה דמותר להתעסק בהפלה כיון דרפואת אמו הוא, אבל בלא"ה נראה דעתו דאסור, וכן נראה דעת הרמז"ל בפ"א מה' רוצח ה"ט שהתיר חתיכת העובר מפני שהוא כרודף אחריה להורגה, דהיינו משום הצלת האם וכשיטת רש"י סנהדרין ע"ב, וכדעת החרי' בתשובה שהשווה דעת רש"י ודעת הרמב"ם בזה, אבל בלא"ה אסור, וכן פסק בפכ"א מאישות ה"א אם פסקו לה מזונות הראויות לה והרי היא מתאוה לאכול יותר או לאכול מאכלות אחרות מפני תולי התאוה שיש לה בבטנה, הרי זו אוכלת משלה כל מה שתרצה ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכל רעים ימות הולד, מפני שצער גופה קדים (ומה שעמדו בזה גר"כ דלכאורה דבריו הם נגד סוגי' דש"ס כתובות ס' ע"ב, ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב, כבר תירץ באספ"ז שם, וע' בס' בני אהובה שלא ראה שכבר קדמוהו

בתירוצו שם) עכ"פ מפורש בדברי רבינו דצער גופה קדים לחיי העובר וכעין מה דאמרינן בערכין שם מכין אותה כנגד בית הריון כדי שלא תבוא לידי ניוול. ומכש"כ אם האם בסכנה, ואפילו היא בספק סכנה יש מקום להתיר הפלת הולד, וכן פסק בתשו' בית שלמה חח"מ סי' קל"ב, ואף שהוא התיר הפלה לעובר פחות ממ' יום, לפענ"ד נראה דאפילו פחות ממ' יום איכא איסורא כיון דמתללין עליו השבת לדעת הרמב"ן, ולכן אסור להורגו שלא לצורך כלל כמו שביארתי מקודם, מכל מקום לצורך רפואי אם לפי דעת רופאים מומחים בני ברית יש צורך דתוף בהפלה יש מקום ויסוד להתיר על פי יסודות הנ"ל, ואין בצורך רפואי גם משום איסור חבלה, ואפילו למ"ד עובר ירך אמו הוא, ולא מבעיא לדעת הרמ"ה דפסק דאדם רשאי לחבל את עצמו וכוותיה פסק גם הטור בחו"מ סי' תכ"ה, אלא אפילו לדעת הרמב"ם פ"ה מחובל ומזיק דפסק דאין אדם רשאי לחבל את עצמו, וכוותיה פסקינן אנן בחו"מ סי' תכ"ה סעיף ל"א, אין איסור חבלה בזה אם האם גורמת את ההפלה המלאכותית בהסכמת הבעל ועל ידי רופא ישראל דוקא, דכמו דאדם מותר לחתוך יד או רגל לצורך רפואי ואין בזה איסור חבלה, ה"ה והוא הטעם גם בנוגע העובר דנחשב כאחד מאברי גופה לשיטה זו, ודוקא ע"י רופא ישראל דרופא נכרי מצווה על העוברין ועובר ישראל משום לפני עיוור לא תתן מכשול, במקום דאפשר לעשות ע"י רופא ישראל כע"ז ו', וגם דכמו דאין על הרופא חיוב ממון לפי מה דפסקינן בחו"מ סי' תכ"א סעיף י"ב ברמ"א דהאומר לחבירו קטע את ידי או קטע את עיני ע"מ שאתה פטור דפטור מתשלומים, ה"ה דאין עליו איסור, וכן מצאתי אח"ז במנ"ח מצוה מ"ח שכתב כן, ואם כי גם בענין הסכמת האב שיחבול בו יש לדון עדיין אם אין בזה איסור, ע' שיוירי ברכה יו"ד סי' ר"מ או"ז שמביא דברי השאילתות דעל הכאתו וקללתו לא מהני מחילה, ע"ש באריכות ובמהר"מ שיק בספר המצות שלו, מ"מ לענין חבלה בחברו מסתבר לי דכיון דנופל ע"י הסכמתו דין חיוב ממון ממילא נופל גמי גם האיסור חובל בחבירו.

ואפשר לצרף עוד שיטת בעל השלמה הובאה במאירי סנהדרין ע"ב, שהאשה עצמה יכולה לחתכו שנרדף היא (אפילו אחר שיצא ראשו) ונרדף מיהא במקום שאין אחרים מחזיקין את הרודפו ברודף הוא עצמו רשאי, ועל אכ"כ בעובר במעי אמו במקום צורך רפואי דיש אילן גדול לתלות עליו ולהתיר הפלת הולד דרודף הוא לנפשה, ובחיפוש בספרים מצאתי מביאים בשם תשו' מחנה חיים מההד"ת חח"מ סי' נ' (את"י) שדן באשה שישבה על המשבר וכבר יצא ראש הולד והרופא אומר שאם לא יורגו את הולד ימותו שניהם, וכתב דהאשה עצמה מותרת להציל עצמה בהריגת הולד, וכיוון בזה לדברי אחד הראשונים הוא בעל השלמה, וע' מה שדן בדבריו בתשו' מהר"מ שיק חיו"ד סי' קנ"ה, וכן בתשו' בית יצחק חיו"ד ח"ב סי' קס"ב אם אחר יכול להרוג מתורת זכיה ל"ש לומר

אשלד"ע כיון דאין עבירה למשלח לא שייך אשלד"ע, וזה מבואר בקצוה"ח סי' ק"ה ומ"מ כתב בקצוה"ח דדוקא בעשה שליח אבל תורת זכיה ל"ש בדבר עבירה ע"ש. והענין דורש ביאור מקיף ולא נפניתי כעת לזה, ועוד חזון למועד לבאר שיטת בעל השלמה אי"ה.

יד) והנה ידועה בשער בת רבים שיטת הרמב"ם בפ"א מה' רוצח ה"ט שכתב דהא דהורו חכמים שהעוברת שהיא מקשה לילד מותר לתתו העובר במעיה בין בסם בין ביד מפני שהוא כרודף אחריה להורגה, ואם משהוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש והו' טבעו של עולם, ובעקבותיו הלכו הסמ"ג ל"ת קס"ד והחינוך מצוה ת"ר והטוב"י בחו"מ סי' תכ"ה, ועמדו עליו הרועים ותמהו דהא הטעם לאו משום דהעובר נחשב לרודף הוא, דהרי ביוצא רובו אין נוגעין בו וע"כ משום דלא נחשב כרודף וכדאמרינן בסנהדרין ע"ב דמשימא קא רדפי לה, ועיקר הטעם דמחתכין הולד במעי אמו משום דלא מקרי נפש, וע' בתוס' רעק"א סופ"ז דאהלות בהגה שכתב, ואפשר משום דב"נ אסור להרוג העוברים אף שישאל אינו נהרג על זה צריך לטעם דהוי כרודף אף דמשימא קא רדפי ליה, וכן תמהו על הסמ"ע שם שכתב על דברי המחבר (שהוא לשון הרמז"ל בפ"א מרוצח ה"ט) שכל זמן שלא יצא לאויר העולם אין שם נפש עליו, והוא טעמו של רש"י וערבב בזה טעם רש"י בטעמו של הרמז"ל, ועוד קשה טובא על שיטת הרמז"ל על הא דמקשה ר"ח על רב הונא דקאמר דקטן הרודף ניתן להצילו בנפשו, ממתני' דיצא ראשו דאין נוגעין בו כו', ואמאי רודף הוא, והיה לו לומר ולטעמך אדמקשית מסיפא תסייע מרישא דתנן מחתכין את העובר, ומוכת דקטן הרודף ניתן להצילו בנפשו, וע' בערוך השלח חו"מ סי' תכ"ה או"ז שנראה שהרגיש ג"כ בזה והביא מתני' דסופ"ז דאהלות דמפורש הטעם מפני שתייה קודמין לחייו משמע דעובר אינו נפש ולא מפני שהעובר נחשב לרודף.

גם בתשו' חו"י שם עמד בזה, ואמר ליישב גם מה שכתב רבינו, מותר לחתוך, דהול"ל חותכין העובר כמו שכתב שם מצילין את הנרדף, אלא דקמ"ל דבלי אמתלאה דהצלת האם ודאי אסור להמית עובר, ולכן איצטריך קרא למעט ההורגו ממיתה ממש מקרא דמכה איש דנהי דאיש לא מקרי מ"מ אדם מיקרי, וראי' לדבר דאיכא מ"ד דחייב ב"ג על העוברין מדכתיב שופך דם וְאָדָם בָּאָדָם דְּמוֹ יִשְׁפֹךְ, וזאת גם שיטת רש"י בסנהדרין ע"ב במה שכתב אשה המקשה לילד ומסוכנת, ור"ל דוקא משום הצלת האם אמרינן נהי דמשימא קא רדפו לה וגם יש חטא בהמתת העובר, מ"מ מפני תכלית הטוב של הצלת האם דינן להעובר כל עוד שלא יצא לאויר העולם לרודף משא"כ אחר שהוציא ראשו עכתי"ד.

טו) וכבר עמדתי אף אני (לעיל או"ג) בכונת רש"י הנ"ל דלא התיר חתיכת הולד אלא דוקא משום הצלת האם, ויתכן לומר דגם שאר הראשונים סוברים

כן, והבאתי רא' מלשון המשנה שנקט הטעם מפני שחייה קודמים לחייו, דכוונת רבינו הקדוש ללמד דרך מפני חיי האם מתירין זאת אבל זולת זאת איסור יש בדבר, ויתכן מאד שגם הגר"א הבין כן בהסבר דברי הרמז"ל התמוהין, שעל מה שכתב המחבר שם, לפיכך העוברה שהיא מקשה לילד כו', הוסיף בביאורו בקיצור אמרים כדרכו בקודש „לשון מתני' מפני שחייה קודמין לחייו", ולכאורה קשה איפוא רמז"א בלשון המשנה טעמו של הרמז"ל, ופשוטם של דברים משמע יותר דכוונת המשנה היא לומר דאין העובר קרוי נפש, כמו שהבינו המפרשים, ולפי האמור א"ש דדעת הרמז"ל דחתיכת העובר במעי אמו מותרת אך ורק מפני שבזה אנו מצילין את חיי האם, אבל בלא"ה אסור וחטא יש בדבר, ולכן כתב רבינו מפני שהוא כרודף, כלומר שחיי האם בסכנה ולכן מצילין אותה, וכן נמי יש לומר בכוונת המשנה שאמרה הטעם מפני שחייה קודמין לחייו, כלומר דאיכא בזה משום הצלת האם ולכן שרינן, ואם הגענו בזה לסוף כוונת המשנה, נופלות ממילא כל קושי' האחרונים על הרמב"ם וגם על הסמ"ע כאילו יש בדבריו עירובב הטעמים, אלא דשיטת הרמב"ם ורש"י שוים בטעמים דעובר לא מיקרי נפש, ומכל מקום איסור יש בדבר לחתוך עובר במעי אמו מטעמים הג"ל, אך משום הצלת האם התירו חכמים את הדבר מטעם שביארתי לעיל, דבמקרה של הצלת האם נופלות כל הטעמים כדלעיל.

טז) וראיתי בפרמ"ג או"ח סי' שכ"ח מ"ז ס"ק א' שגם הוא עמד על הסמ"ע הג"ל שכתב הטעם דעובר לא מקרי נפש דא"כ למה תלה הרמז"ל דהיה כרודף ורודף אין כי זהו טבעו של עולם, רק שאין שם נפש עליו, ויצא לתרץ דכוונת רבינו לומר דהוי כרודף ולא רודף ממש דהא מסיק בסנהדרין ע"ב דמשמיא קא רדפי לה, ורש"י שם פירש דבמעי אמו לאו נפש מיקרי, וזה שכתב הסמ"ע, והוסיף הפרמ"ג לומר דכל זמן שלא יצא לאויר עולם בספק הוא אם הולד בן קיימא ואין ספק דוחה וודאי, גם חייה קודמין לחייו דהיא נפש חשובה יותר דההורגה חייב מיתה משא"כ נפש העובר ועדיין צ"ע, ע"כ. והנה גם אני העני בדעת בראשית ההשקפה חשבתי לומר כן בכוונת הרמז"ל דהוי כרודף (בכף הדמיון) אך כאשר עיינתי היטב בסידור דברי רבינו ראיתי שלא יתכן לומר כן בכוונת רבינו, דמקודם בהלכה ו' שם כתב, דאיכא מ"ע על כל אדם מישראל להציל הנרדף, ובהלכה ט' כתב אף זו מצות ל"ת שלא לחוס על נפש הרודף (ודבריו הם בהתאם למה שכתב בסה"מ מ"ע רמ"ז ול"ת רצ"ג) ועל זה כתב רבינו, לפיכך הורו חכמים שהעוברה שהיא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במעיה מפני שהוא כרודף אחריה להורגה, מזה מוכח דדעת רבינו היא דהעובר הוא רודף ממש ולא כרודף (בכף הדמיון) ודבריו בה"ט הם מיוסדים על הדינים הקודמים הדנים בדין רודף וחייבו להציל הנרדף מרודפו, גם מה שכתב הפרמ"ג דבעודו במעיה דין ספק נפש עליו כבר הבאתי

דברי הרמב"ן בנדה מ"ד דאפילו ביושבת על המשבר וכלו לו חדשיו חותכין את העובר, וע"כ דכל זמן שהיא יושבת על המשבר כיון דעדיין לא נולד לא מיקרי נפש, משא"כ אחר שהוציא ראשו דאז כבר מקרי נפש, ודברי הפרמ"ג שם צ"ע שלא העיר כלל מדברי התוס' וראשונים בסנהדרין נ"ט וחולין ל"ג ומדברי הרמב"ן שם וביומא פ"ב, ובבר עמד עליו בתשו' בי"ש חתו"מ שרמזתי אליו למעלה.

ולפענ"ד נראה גם כן לומר בהסבר דעת הרמז"ל דמשה עובר במעי אמו לרודף, וזה לכאורה נגד משמעות סוגי' דסנהדרין ע"ב, דדעתו היא דע"כ רב הונא דקאמר קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו ע"כ עיקר כוונתו להשמיענו היתר הריגה לקטן הרודף, אף דמדינא אחד התורג את הקטן או את הגדול הרי זה נהרג עליו, דקטן בן יומו נחשב בכלל איש, וקרא כתיב ואיש כי יכה כל נפש אדם, וקטן אין בו דעת וא"א להתרות בו דלאו בר קבולי התראה הוא, וע' בתשו' שו"מ מהרז"ר ח"ב סי' ג', מכל מקום כיון דהוא רודף מותר להורגו כדי להציל את הנרדף, דע"כ לדעת ר"ה עיקר ההיתר הריגת הרודף הוא משום הצלת הנרדף ולא משום עונש, ע' תשו' נובי"ת חתו"מ סי' ט', ואם היתר הריגה אתי לאשמועינן ע"כ דרך בקטן עיקר התייודש, משא"כ עובר במעי אמו בלא"ה מותר להורגו מן הדין דלא מקרי נפש כרש"י שם ושאר ראשונים, ולכן מקשה רב חסדא עליו ממה דתנן בסיפא דמתני' דאהלות, יצא ראשו אין נוגעין בו ואמאי אסור להורגו כיון דהוא רודף ונתן להצילו בנפשו של רודף, ומתרץ שאני התם דמשמיא קא רדפי לה, כלומר דאחר שיצא לאויר עולם אין הוא בגדר רודף דזהו טבעו של עולם, משא"כ בעודו במעי אמו הסכנה לאם גובעת מהעובר ונחשב לרודף, והא דלא קאמר ולטעמין תסייע מרישא דמותר לחתוך את העובר, דכיון דרב הונא היתר הדינה אתי לאשמועינן והיתר הריגה ממתני' זו אין ראי' לשיטתו דקטן הרודף ניתן להצילו בנפשו דיש לומר דבעודו במעיה מותר לחתוך בלא"ה משום דלא מקרי נפש, ולכן דחי הקושי' מסיפא וקאמר הטעם דמשמיא קרדפי לה.

וזה נאמר לענין היתר הריגה, אך הרמב"ם הקדים והביא בהלכה ז' ובהלכה ח' (אגב עלי להעיר כי מה דמתחיל בהלכה ט', אף זו מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף, דברים אלה שייכים לדעתי לסוף הלכה ח', וכן נראה גם בכ"י רומי והכי מסתבר טפי) דברי הספרי דברים כ"ה וקצותה את כפה מלמד שאתה חייב להצילה, מנין שאם אין אתה יכול להצילו בכפה הצילו בנפשה ת"ל לא תחוס, ורבינו חשב את שני הציוויים הללו למצות עשה ולמצות לית, משא"כ הלימודים משאר מקראי לא מוכחי לדידי' דלמצות עשה או לית נאמרו, ואף דלדעת התוס' בסנהדרין ע"ג ע"א ד"ה אף, וד"ה להצילו, נראה לדעתם דקרא דכי כאשר יקום איש בר' וקרא דואין מושיע לה למצות עשה נאמרו, וע' בחי' הר"ן שגם דעתו כן,

מ"מ נראה, דרבינו לא סובר כן, ע' בס' מעין החכמה דקל"ו שנגע בסברא זו כדי לתרץ בזה השגת הראב"ד על רבינו בה"ז ע"ש, וכיון דאתינא עד הכא דמבואר בספרי דאיכא עשה וגם ל"ת בהריגת הרודף משום הצלת הנרדף ויש חובת מצוה בדבר, וכמו שכתב שם בה"ט"ו דביכול להציל ולא הציל הרי זה ביטל מצות עשה שהיא וקצותה את כפה ועבר על שני לאוין, על לא תחוס עיניך ועל לא תעמוד על דם רעך, לפי זה אף ידיעין דאין בהריגת עובר במעי אמו משום לתא דרציחה דלא מקרי נפש ואיכא היתר בדבר, אך עדיין לא היינו יודעים באם למשל האם מסרבת להרוג עוברה בשעה שהיא מקשה לילד והיא מרחפת בסכנה, בכל זאת בגלל אהבת האם לוולדה, או בגון שבעלה לא מסכים בשום פנים לחתיכת העובר אעפ"י שהיא בסכנה, היינו יכולים לחשוב שאין איסור בדבר ואין כאן הברח להצילה, קמ"ל רבינו דהורו חכמים (כלומר שמצוה עלינו ויש חיוב בדבר מטעם מ"ע ול"ת) שהעוברה שהיא מקשה לילד (והיא בסכנה מחמת העובר) מותר לחתוך העובר במעיה מפני שהוא כרודף אחריה להורגה, וחיובא יש בדבר הזה, ואין רבינו רוצה לומר וללמד אותנו היתר של הריגת הולד בעודו במעי אמו, דזה מובן מעצמו כיון דלא מקרי נפש, אלא חיובא אתי לאשמעינן מטעם רודף, וכן נראה מסידור דין זה אחרי שכתב מקודם שיש עשה ול"ת בהריגת הרודף, ולכן קשר דין חתיכת העובר כדי להציל האם במלת החיבור, לפיכך, לומר דיש חיוב בדבר לעשות זאת, דאי לאו איכא משום ביטול עשה ול"ת, לפי זה לענין היתר הריגה בעודו במעי אמו לא בעינן טעמא דרודף דממילא מותר, ומכל מקום נחשב לרודף דעכ"פ הוא הגורם של הסכנה שבה מרחפת אמו בגלל הלידה וכיון דרודף הוא לכן חיוב בדבר איכא משום מ"ע ול"ת, משא"כ אחר שנולד וידעינן דכלו לו חדשיו (דאם ידיעין דלא כלו לו חדשיו אפילו יצא לאויר העולם מותר להורגו וכדעת המשנה אחרונה סופ"ז דאהלות) אז אסור להורגו אפילו משום הצלת האם, משם דאז אינו נחשב כרודף דזהו טבעו של עולם, וא"ש דברי רבינו ומתורצים הקושי' שהעירו עליו המפרשים.

(יז) ובזה אפשר להסביר מה שכתב המרכבת המשנה בביאור דברי השגות הראב"ד בהלכה ז' שכתב, א"א בספרי קא דריש לה הכי, דכוונתו להשיג ולא לגלות מקור לדברי רבינו, דהו"ל לרבינו לתפוס דרשה סנהדרין ע"ד דיליף רוצח מנערה המאורסה (וכ"כ הנובי"ת חחו"מ סי' נ"ט בביאור השגה זו) וכפי הנראה דתפס רבינו לעיקר דרשת הספרי דהמקשה לילד שאין העובר מתכוין לרדוף ליכא למילף מנערה המאורסה רק מדרשת הספרי והבן זה עכ"ל.

והעיר עליו בס' נר מצוה, דאיך יליף מדרשת הספרי לעובר שאין מתכוין לרדוף, והלא באותה דרשה דספרי גמי בעינן כוונה להכות אלמא בכוונה תליא

מילתא (ע' ב"ק כ"ז ע"א) ואיך יליף לעובר ממנו ע"ש תירוצו, הובא בספר ברית משה על הסמ"ג ל"ת קס"ד.

ולפי האמור יש לומר בכוונת המרכבת המשנה כמו שביארתי מקודם, דאי מקרא דנערה המאורסה או גם משאר קראי א"א ללמוד חיוב הריגת העובר דנחשב לרודף אעפ"י שאין לו דעת, דשאר קראי ללמד אתי רק היתר הריגה, ובעובר ממילא מותר כיון דלא מקרי נפש כדעת רש"י בסנהדרין ע"ב, אבל חיוב עשה ול"ת לא ידעינן, ועוד אפשר לומר דמקרא דכאשר יקום איש על רעהו א"א ללמוד קטן דאיש כתיב ולא קטן, אבל אחר שלמדנו דין חיוב הריגה אצל רודף משום הצלת האם דיש בהצלה חיוב מ"ע ובביטולה עבירת ל"ת אם יכול להציל ולא הציל, ממילא גם בעובר יש חיוב הצלה אף דאין הוא רודף מדעת וכוונה מכל מקום רודף מיקרי, כעין מה שפסק רבינו בפ"ח מתובל ומזיק ה' ט"ו, ספינה שחשבה להשבר מכובד המשא ועמד אחד מהן והקל ממשאה והשליך בים פטור שהמשא שבה כמו רודף אחריהם להרגם ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם, והוא מש"ס ב"ק קי"ז ע"ב ע' בנו"כ בתירוצם את השגת הראב"ד וע' מאירי ב"ק שם (באספ"ז הובאו דבריו במלואם ע"ש) א"ל האי מעיקרא רודף הוא, ונראה דעת הרמז"ל דמפרש דהמשא גופא נחשב רודף, ולא כפרש"י דקאי על בעל החמור, כן הכי נמי נחשב העובר כרודף אעפ"י שאין כאן כוונת רדיפה מ"מ רודף הוא ומצוה להורגו כדי להציל את האם, וע' במגדל עוז שם שהשווה שני הדינים הללו וטעם אחד לשניהם, לענין חיוב ומצוה להורגו, משא"כ לענין היתר הריגתו ממילא מותר כיון דלא מקרי נפש.

יח) היוצא לנו מכל מה שכתבתי עד עתה, כי בהפלת עובר בתוך מ' יום דעת תשו' חו"י סי' ל"א דאין איסור בדבר, וכן פסק בתשו' בי"ש חחו"מ סי' קל"ב דאפילו ב"ב אינו נהרג עליו, וכן מצאתי לגדול האחרונים בתשו' צפנת פענח סי' נ"ט שכתב דאם לא היה עדיין בן מ' יום לא הוי איסור גדול כל כך לכמה שיטות, ואם כי אני לא מצאתי בראשונים ובפוסקים חילוק בדבר כמו שביארתי לעיל באריכות, מ"מ אם יש צורך בדבר אפשר לסמוך בכהג"ו על גדולי האחרונים האלה אשר ממימיהם אנו שותים, אך לאחר מ' יום איסור יש בדבר אם לא לצורך רפואת האם, וכלישנא דמתני' חייה קודמים לחייו, ודוקא בכהג"ו, אבל שלא לצורך האם לא מצאתי סעד וסמך להתיר הפלה מלאכותית ואיסורא איכא בדבר להשחית את העובר במעי אמו, ואם כי בתשו' הגיעב"ץ ח"א סי' מ"ג כתב בתוך דבריו, וגם בעובר כשר היה צד להקל לצורך גדול כל כמה דלא עקר אפילו אינו משום פיקוח נפש של אמו אלא להציל לה מרעתו שגורם לה כאב גדול ע"כ, מ"מ סיים דבריו אלה בצ"ע, וגם ממה שכתב להלן וז"ל, וא"כ לדברינו ודאי בעלמא (ר"ל בעובר

כשר) איסורא איכא להשחית העובר חוץ מגדון השאלה בא"א שקלקלה כו', נראה ג"כ דברירא לי' רק בבחג"ו דיש היתר, משא"כ במקרה אחר דלא ברירא לי', ולפענ"ד נראה לומר דאם נתיר במקום שגורם לה כאב גדול, אם כן נתת דבריך לשיעורים דמי ישער ומי יברר אם העובר גורם לה כאב גדול או כאב קטן, ועוד דאם כן יצא היתר אם לפי דברי האשה תהיה לה בושת מהעובר כי יולד לפי מה שכתבו התוס' בשבת נ' ע"ב ד"ה בשביל. דאין לך צער גדול מבושה, וכמה מכשולים יצאו מזה, אלא ודאי דוקא במקשה לילד והיא בחזקת סכנה, או אם הרופאים מומחים דפקיעי שמייהו (לפי שיש לחוש לקלי דעת אשר בין רופאים כסברת השבוי"ח ג' ס' ע"ה) יש לחוש לבריאת האשה בגלל ההריון כגון שהיא סובלת ממחלת לב וכדומה, וההריון או הלידה יכולים לסכן אח"כ את חייה על כגון דא תנן חייה קודמים, ומותר לגרום הפלה וכן התיר בתשו' אחיעזר ח"ג ס' ע"ב על סמך רופאים מומחים ובקיאיים בדבר, וע"י רופא ישראלי דוקא ולא ע"י רופא עכו"ם כיון שהוא מוזהר על העוברין, ואעתיק את דברי הגאון בעל פחד יצחק ערך נפלים, עיין משנה ספ"ז דאהלות האשה שהיא מקשה לילד מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים מפני שחייה קודמין לחייו, והטעם הוא דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לאו נפש הוא ונתן להורגו ולהציל את אמו, משם ראי' שאין להקל להפיל הולד שלא יצא לאויר העולם להציל בחליה הבאה אליה בסיבת חום נכרי ועפוש הליחות וקדחת ארסיות זה ששה חדשים אחר ההריון, דמשנתנו מיידי במקשה לילד לפי שהולד רודף את אמו והבא להרגך השכם להרגו כדילפינן מאם זרחה השמש עליו דמים לו ומנערה המאורסה ומקרא דקצותה את כפה לא תחוס עיניך, והיא מצות עשה להציל את הנרדף בנפשו של רודף כדאמרינן בפרק בן סורר ומורה, וכדפסק הרמב"ם בפ"א מרוצח והסמ"ג ובש"ע חו"מ, אמנם יצא רובו אין נוגעין בו דאין דוחין נפש מפני נפש שזהו טבעו של עולם, ומילתא דמסתברא היא דבסיבת הקדחת אין לה כח לדחות הולד מבטנה, א"כ בנד"ד אין כאן רודף כי לא חלתה את חליה בסיבת הולד, ונוכל להצילה בנפשה בתת לה הרקות קלות ותרופות והקזות ע"כ.

העתקתי את דברי אחד הגאונים ז"ל כדי להוציא מלבן של אלה אשר מקלם יגיד להם ופוסקים דיני נפשות כאלה בקלות ראש ומתירים מה שגדולי הפוסקים אסרו ולא התירו אלא במקום דאיכא סכנת האם ובמקום תרופה ודאית ולא בכל מחלה הקילו, ובפרט במקום דאין בו משום רפואה אלא טעם אחר דאין מקום ח"ו להקל כי לתא דדיני נפשות שנו כאן ולתא דשפיכת דמים, ובפרט אם הוציא ראשו דאז הוי כילוד, וידוע דכלו לו חדשיו או אפילו רק ספק אם כלו חדשיו כדעת הנובי"ת חחו"מ סי' נ"ט בהסבר שיטת הרמב"ם פ"ב מרוצח, אז מוזהר על הריגתו, ודעת בעל השלמה שהאשה עצמה יכולה לחתוך הולד שנרדף הוא ונרדף מיהא במקום

שאינן אחריים מחזיקים את הרודפו ברודף הוא עצמו רשאי, כמדומני כי הוא דעת יחיד (ע' לעיל אות יג) ולנו אין לנו אלא דעת הרמז"ל שפסק דמשהוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, וכוחותיה פסק מרן הב"י בחו"מ סי' תכ"ה סעיף ב' וכן ההלכה, ומשנולד ההורגו דינו מבואר ברמב"ם פ"ב מרוצח ה"ו, דאחד ההורג את הבריא או את החולה הנוטה למות נהרג עליו ואפילו אם הילוד הזה לפי דעת הרופאים הוא נחשב כטריפה הרי זה פטור מדיני אדם ע"ש בה"ת, אבל אסור, ובספר מלחמת מצוה להרשב"ץ כתב דאם יראה ב"ד להעניש הורג טריפה מענישו ואם גוה"ד הורגו פטור, וע' בתשו' בית יצחק חאה"ע סי' י"ח שדן אם סמכין על אומדנא של רופאים האומרים שיש בו מחלה או חולשה שימות, וע' רמ"א אה"ע סי' קמ"ה סעי' ט' דאין לסמוך בזה"ז על אומדנות הרופאים, וכבר דנו גדולי האחרונים בנאמנות הרופאים אם יש לסמוך עליהם, ע' דרכי תשובה סי' קפ"ז אות צ"ה, אך לסמוך עליהם לגרום איבוד נפשות על יסוד דבריהם מי ספון ומין יהיו לומר קבלו דעתם דולד כזה נחשב טריפה וההורגו פטור מדיני אדם.

ולא מזמן קראתי מאמר תגובה על המשפט הנ"ל, אשר בו יצא אחד מגדולי הרופאים בחריפות ובמחאה נגד הפסק דין באומרו בין השאר כי הרפואה מתפתחת והולכת קדימה מיום ליום ויתכן מאד כי באחד הימים תמצא גם תרופה לאלה אשר נחשבים היום בעינינו כחשוכי מרפא, וגם למחוסרי אברים יש מקום תחת השמש מאת הנותן חיים לכל חי, ויתכן כי ימצא האפשרות לנטיעת אברים והרכבתם, ולכן הם מלהוכיר כי יש איזהו היתר או אמתלא לאבד וולד כזה משיצא לאויר עולם, ויש בזה בודאי משום איבוד נפש, וכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים כו' כאילו קיים עולם מלא כסנהדרין ל"ז ע"א.

(ט) ולענין הריגת וולד כזה כשיצא כבר לאויר העולם לפענ"ד אין מקום כלל לדון לפי דיני ישראל, וכל מה שכתבתי וביארתי הוא אך ורק בנוגע השאלה אם מותר לגרום הפלה מלאכותית אם לפי דעת הרופאים שראו ברנטגן הולד יולד מחוסר אברים כגון אצבעות וכדומה, ואפילו אם נחשיב ראייה זו כראיה ודאית וכמו ראייה במראה"אם (מוטער שפיגעל) שדנו בזה גדולי האחרונים, ע' בתשו' בי"צ חיו"ד ח"ב סי' י"א ובתשו' שם אריה חיו"ד סי' נ"א ועוד, מכל מקום בשביל זה לא ישתנה הדין דאסור להרוג עובר בעודו במעי אמו אם לא לצורך האם ולרפואתה, משא"כ בנידון דידן אין זה צורך האם, וההשתדלות של המעוברת להפיל את הולד היא מחמת אהבה עצמית ואנכיות גרידא, מעוטפת בכיכול באיצטלא של רחמנות על היצור האומלל הלזה ואין זה נקרא צורך האם כלל.

זאת ועוד, כי לא רק גדולי הרופאים ואנשי חוק ומשפט מתנגדים להיתר הפלה מלאכותית אפילו כבמקרה שאנו דנים עליו, גם הכמורה והעומד בראשה יצא

בגילוי דעת האוסר לפי אמונתם המתת העובר אם כי יולד גם כבעל מום וכיצור בלתי נורמלי. אם כן יש עוד איסור נוסף משום חילול השם אם אנו נתיר וכעין זה בס' חסידים סי' תתכ"ט ובמג"א סי' רמ"ד ס"ק ח' ובתשו' דרכי נועם סי' ט' ובתשו' ח"ס ח"ו סי' מ"ג, ואין בנידון כזה משום דבר שבצינעה, אלא אם יעשה דבר זה על יסוד היתר מדין תורה, יודע מיד לרבים דמידי דידעי רק ג' הוי מפורסם כרש"י שבועות כ"ה ע"ב ד"ה והוא. וע' סנהדרין מ"ד ע"א עכן מ"ט איענוש משום דהו ידעי ב"י אשתו ובניה, וע' יו"ד סי' שע"ט סעיף ד', ומעשה כזה יגרום ח"ו לחילול השם בעולם כולו ועל כגון דא נאמר בודאי כי עם קדוש אתה לא תעשה עם אחר קדוש ממך, כמסכת כותים פ"א, ולכן לדעתי אין מקום להתיר הפלה מלאכותית והריגת עובר אלא במקום דאיכא בזה משום הצלת האם, ובמקום רפואה על יסוד דברי שני רופאים מומחים בני ברית, שההפלה היא ענין דחוף ויש לחוש לבריאת הגוף של האם כנלפענ"ד.